

شیمی، زندگی ما آینده ما

به پیشنهاد اتحادیه بین‌المللی شیمی محض و کاربردی و با حمایت سازمان علمی، فرهنگی و هنری ملل متحد، یونسکو سال 2011 میلادی را به نام سال جهانی شیمی نامگذاری کرده است. سنت نامگذاری سال‌های مختلف به نام علوم گوناگون، چندین سال است که پیگیری می‌شود و این فرصت بهانه‌ای را در اختیار فعالان آن رشته قرار می‌دهد تا بتوانند بر فعالیت‌های ترویجی تمرکز کنند.

جام جم آنلاین: به پیشنهاد اتحادیه بین‌المللی شیمی محض و کاربردی و با حمایت سازمان علمی، فرهنگی و هنری ملل متحد، یونسکو سال 2011 میلادی را به نام سال جهانی شیمی نامگذاری کرده است. سنت نامگذاری سال‌های مختلف به نام علوم گوناگون، چندین سال است که پیگیری می‌شود و این فرصت بهانه‌ای را در اختیار فعالان آن رشته قرار می‌دهد تا بتوانند بر فعالیت‌های ترویجی تمرکز کنند.

شاید معروف‌ترین نامگذاری سال‌ها در یک دهه قبل به 3 سال ریاضیات، فیزیک و ستاره‌شناسی مربوط شود. پیش از این، سال 2000 میلادی به نام سال جهانی ریاضیات نامگذاری شده بود، سال 2005 سال جهانی فیزیک و سال 2010 نیز سال جهانی ستاره‌شناسی معرفی شده بودند و امسال نیز به نام سال جهانی شیمی نام گرفته است.

هدف از برنامه‌ریزی برای چنین سال‌هایی، افزایش آگاهی عموم مردم درباره دانش است. در دوره‌ای که ما در آن زندگی می‌کنیم، تمام شوون زندگی انسان به مسائل علمی و فناوری‌های حاصل از آن گره خورده است. از سوی دیگر، نمود بارزی که فناوری‌های مدرن دارند و از سوی دیگر جاذبه‌های اقتصادی و شان اجتماعی برخی رشته‌های خاص مانند گرایش‌های مهندسی و پزشکی باعث می‌شود دانش‌آموزان بیشتر به سمت این رشته‌های پر جاذبه کشیده شوند و رشته‌های مادر و پایه چندان در کانون توجه مردم قرار نگیرند. رشته‌هایی مانند زیست‌شناسی، فیزیک، شیمی و ریاضیات که زیرساخت‌های لازم برای توسعه فناوری‌های مدرن را بر دوش می‌کشند به معرفی بیشتری به مردم نیاز دارند تا مردم بتوانند با شناختن آنها از فعالیت فرزندان‌شان در آن حمایت کنند و در عین حال خود به اهمیت کار دانشمندی که در چنین رشته‌هایی فعالیت می‌کنند و تاثیر آن بر زندگی خود آگاه شوند.

شیمی، رشته‌ای آمیخته با زندگی

یکی از قدیمی‌ترین رشته‌های علمی که بشر در طول تاریخش با آن درگیر و مواجه بوده، شیمی است. رشته شیمی با شناخت ماهیت مواد و ترکیب آنها با یکدیگر در طول تاریخ مسیر پر پیچ و خمی را طی کرده است. تجربه‌های اولیه که ریشه‌ها و بنیان‌های این رشته را پایه گذاشت در عصری تبدیل به فنی شد که بسیاری آن را همسطح جادوگری ارزیابی می‌کردند. شیمیدان‌ها که نمایی از دانشمندان دوره قدیم بودند در میان لوله‌های شیشه‌ای و ابزارهای آزمون‌های خود تصویر می‌شدند، در حالی که سودای تاریخی پیدا کردن سنگ کیمیا را داشتند؛ عنصری که می‌تواند فلزات کم‌ارزش را به طلا تبدیل کند. همین کیمیا بود که به زبان انگلیسی وارد شد و از آنجا به شکل شیمی به فارسی آمده است، اما شیمیدان‌های تاریخ در زیر تهمت‌های دیگران، اگرچه نتوانستند کیمیای جادویی را بیابند اما ارزش کار آنها در طول تاریخ چیزی کمتر از تبدیل فلزات کم‌ارزش به طلا نداشت. شیمیدان‌ها زندگی مردم را متحول کردند و شیمی به علمی برای زندگی تبدیل شد.

امروزه شیمی یکی از هیجان‌انگیزترین شاخه‌های علوم پایه به شمار می‌رود؛ دانشی که حوزه‌های وسیعی را در زیرمجموعه خود قرار می‌دهد و دستاوردهای آن گستره وسیعی از گرایش‌های مختلف را درمی‌نوردد.

تجربه‌های گذشته

سال جهانی شیمی فرصت بی‌نظیری برای معرفی این رشته به مردم است. نگاهی به تجربه‌های سال‌های گذشته و برنامه‌هایی که به مناسبت این سال‌ها در کشورمان برگزار شد می‌تواند برای انجمن شیمی ایران و دوستداران این رشته در کشور ما آموزنده باشد.

شیمی رشته‌ای است که سابقه درخشانی در ایران گذشته دارد و در دوره اسلامی نیز تعداد بسیار زیادی از دانشمندان این رشته در جغرافیای تاریخی ایران می‌زیسته‌اند؛ اما شیمی در دوره معاصر نیز یکی از فعال‌ترین رشته‌های علمی در ایران به شمار می‌رود.

نکته: امروزه شیمی یکی از هیجان‌انگیزترین شاخه‌های علوم پایه به شمار می‌رود؛ دانشی که حوزه‌های وسیعی را در زیرمجموعه خود قرار می‌دهد و دستاوردهای آن گستره وسیعی از گرایش‌های مختلف را درمی‌نوردد
به استناد مقاله‌هایی ثبت شده در فهرست‌های بین‌المللی، ثبت مقالات علمی تولید علم ایران طی سال‌های گذشته در رشته شیمی یکی از بیشترین رکوردها را به خود اختصاص داده است. چنین شرایطی نشان‌دهنده پتانسیل بالایی است که این رشته در کشور ما

دارد و نشان می‌دهد سرمایه‌گذاری روی آن می‌تواند تا چه حد ثمر دهد.

نکته مهمی که درباره گرامیداشت این سال و برنامه‌های متنوعی که برای بزرگداشت آن برگزار می‌شود این است که سال‌هایی مانند این فقط برای جشن گرفتن نیست. اگرچه برگزاری کنفرانس‌های تخصصی در این سال‌ها یکی از برنامه‌های رایج و عمومی است که در سراسر جهان برگزار می‌شود، اما هدف اصلی از نامگذاری سالی به نام سال جهانی شیمی، آشنا کردن مردم عادی با این دانش و ترویج شیمی بین مردم است. آگاهی‌های عمومی از طریق مطبوعات، برنامه‌های رادیو و تلویزیون و برنامه‌های میدانی افزایش می‌یابد و اگر نتیجه‌ای را بتوان از این سال انتظار داشت، افزایش اطلاعات عمومی مردم از دانش شیمی و افزایش انگیزه نسل جوان برای ورود و ادامه فعالیت در این رشته است.

اگرچه سازماندهی برنامه‌های ملی و بین‌المللی برای چنین رویدادهایی می‌تواند تاثیر مثبتی در فضای عمومی کشور داشته باشد - همان طور که در مورد سال جهانی ریاضیات شاهد آن بودیم - اما بسیاری از فعالیت‌های اصلی در این زمینه را می‌توان بدون اتکا به منابع مالی بالا و با انجام هماهنگی‌های محلی انجام داد.

نگاهی به تجربه سال جهانی ستاره‌شناسی - که سال گذشته برگزار شد - نشان می‌دهد ایران در حالی یکی از فعال‌ترین کشورهای جهان در برگزاری برنامه‌های مختلف در این سال بود که انجمن نجوم ایران و نهادهای رسمی نقش چندانی نداشتند.

آنچه باعث برگزاری پرشور این سال در کشور شد، فعالیت گروه‌های غیرانتفاعی و دانشجویی و مردمی علاقه‌مند بود.

برای مثال در این سال گروه‌های علاقه‌مند دانشجویان شیمی در دانشکده‌های مختلف، انجمن‌های علمی فعال و گروه‌های داوطلب این گونه می‌توانند ضمن برگزاری نمایشگاه‌ها و برنامه‌های ترویجی با هماهنگی دانشگاه‌های خود به طور منظم، میزبان دانش‌آموزان دبستانی یا حتی کودکان کودکستانی در آزمایشگاه‌های شیمی خود باشند و برای آنها نمونه‌های ساده‌ای از آزمایش‌های قابل فهم را تدارک ببینند. مطمئناً شور و شوق حضور در یک آزمایشگاه شیمی پایه برای دانش‌آموزی در مقطع ابتدایی اگر با توضیحات درست و ترویج‌گرانه باشد می‌تواند تاثیری بی‌نظیر در ذهن او بگذارد و شاید برای همیشه مسیر زندگی او را تغییر دهد.

نمایشگاه‌های کوچکی از چهره‌های برجسته شیمی در طول تاریخ و معرفی زندگی آنها، آماده کردن کارت‌پستال‌ها و بروشورهای کوچک در این زمینه می‌تواند تاثیرات مهمی باقی بگذارد. در ترویج علم قدم‌های کوچکی که درست برداشته شود می‌تواند بسیار مهم و موثرتر از گام‌های بزرگی باشد که هیچ‌گاه برداشته نمی‌شود.

پوریا ناظمی / گروه دانش